

Міністерство освіти і науки України
Національний університет водного господарства та
природокористування
Кафедра богослов'я та гуманітарних дисциплін

08-09-10М

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до практичних робіт та виконання самостійної роботи
з навчальної дисципліни
«Громадянське суспільство та держава»
для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського)
рівня за освітньо-професійною програмою
«Середня освіта (Історія та громадянська освіта)»
спеціальності 014.03. Середня освіта (Історія) денної та
заочної форми навчання

Рекомендовано
науково-методично радою
якості ННПГН
Протокол № 6 від 10.02.2026 р.

Рівне – 2026

Методичні вказівки до практичних робіт та виконання самостійної роботи з навчальної дисципліни «Громадянське суспільство та держава» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня за освітньо-професійною програмою «Середня освіта (Історія та громадянська освіта)» спеціальності 014.03. Середня освіта (Історія) денної та заочної форми навчання [Електронне видання]/ Цецик Я. П. Рівне : НУВГП, 2026. 14 с.

Укладач: Цецик Я. П., к.і.н., доцент кафедри богослов'я та гуманітарних дисциплін.

Відповідальний за випуск: Мельничук Ю. І., к.ф.н., доцент кафедри богослов'я та гуманітарних дисциплін.

Керівник групи забезпечення спеціальності к.і.н., доцент

Данильчук В. Р.

Попередня версія МВ **07-06-166М**

Зміст

1	Вступ	3
2	Поради з планування і організації вивчення навчальної дисципліни	4
3	Тематика практичних робіт та самостійної роботи	6
4	Тема № 1.....	6
5	Тема №2.....	6
6	Тема № 3.....	7
7	Тема № 4.....	7
8	Тема № 5.....	8
9	Тема№6.....	8
10	Тема №7.....	9
11	Тема №8.....	9
12	Тема№9.....	10
13.	Тема № 10.....	10
15	Оцінювання знань студентів.....	11
16	Список рекомендованої літератури.....	12

© Я. П. Цецик, 2026

© НУВГП, 2026

1. 1. Загальні завдання навчальної дисципліни

Освітня компонента «Громадянське суспільство та держава» призначена для вивчення здобувачами вищої освіти першого (бакалаврського) за освітньо-професійною програмою «Середня освіта (Історія)» спеціальності 014.03. Середня освіта (Історія) денної та заочної форми навчання спеціальності є нормативною.

У процесі вивчення дисципліни здобувачі вищої освіти повинні оволодіти ключовими поняттями щодо оволодіння знаннями про становлення та розвиток громадянського суспільства в та державності в Україні та світі.. Особлива увага приділяється застосуванню інтерактивних методів під час викладання вищеназваного освітнього компонента.

Відповідно до освітньо-професійної програми з навчальної дисципліни

Мета дисципліни - «Громадянське суспільство та держава» є ознайомити здобувачів з ключовими етапами становлення та розвитку громадянського суспільства його ролі у розвитку демократії, особлива увага приділяється формуванні цінностей громадянського суспільства в Україні на сучасному етапі її розвитку

Предмет дисципліни «Громадянське суспільство та держава» дає - базові теоретичні та практичні знання про що до розвитку громадянського суспільства в Україні та світі.

При вивченні даної дисципліни здобувачі вищої освіти повинні отримати компетенції:

- знання категоріально-понятійного апарату історичної науки та громадянськознавства; здатність орієнтуватися у науковій періодизації історії використовуючи її як спосіб пізнання історичного процесу.
- здатність до діалогу та громадянської участі в соціальних процесах

Результатами навчання, які набувають здобувачі вищої освіти вивчаючи дану дисципліну є:

- знати зміст шкільних курсів історії та громадянської освіти, проєктувати і здійснювати навчальний процес, обирати оптимальні компетентісно орієнтовані методики навчання

історії та громадянської освіти, уміти оцінювати динаміку особистісного розвитку учня/учениці.

- цінувати різноманіття та мультикультурність; ідентифікувати себе у системах загальнолюдських і національних цінностей, керуватися в педагогічній діяльності принципами толерантності, діалогу й співробітництва

2. Поради з планування та вивчення дисципліни

Після виконання обов'язкових та вибіркових завдань у встановлені терміни студент звітує викладачеві, а набрані ним бали враховуються як кількість балів за поточну успішність у навчальній роботі.

Оцінювання результатів поточної успішності студентів (завдань, що виконуються під час практичних занять, виконання індивідуальних завдань, консультаціях, результати самостійної роботи проводиться за наступними критеріями у (відсотках балів, що виділені на виконання завдання з заокругленням до цілого числа):

- а) 100 % - завдання виконано вірно та вчасно, без зауважень;
- б) 80 % - завдання виконано вчасно й у повному обсязі, але присутні окремі незначні недоліки;
- в) 60% - завдання виконано вчасно, але містить значні недоліки у методиці чи практичній частині;
- г) 40 % - завдання виконано частково та містить суттєві помилки чи недоліки;
- д) 0 % - завдання взагалі не виконано.

У процесі вивчення дисципліни «Громадянське суспільство та держава» передбачено наступні види роботи викладача зі студентами:

- проведення індивідуальних консультацій згідно графіка затвердженого кафедрою суспільних дисциплін;

- перевірка виконання індивідуальних завдань поточного контролю та модульних контрольних робіт;

- проведення індивідуальних занять зі здобувачами вищої освіти з метою підвищення рівня їхньої підготовки та розвитку індивідуальних здібностей результатом чого може стати підготовка наукових доповідей, статей у фахових виданнях.

Контроль самостійної роботи здобувачів здійснюється на практичних та індивідуальних заняттях у формі поточного контролю, модульних контрольних робіт та перевірки якості виконання індивідуальних і домашніх завдань. У табл. 1 наведено завдання для самостійного опрацювання.

Таблиця 1

Перелік питань для підготовки доповіді, інформаційного повідомлення, презентації

№ з/п	Назва теми
1.	Громадянське суспільство: політологічний та історичний контекст
2.	Держава і соціальне партнерство.
3.	Розвиток громадянського суспільства в Україні.
4.	Методи й механізми захисту прав людини
5.	Запобігання та протидія корупції в роботі організацій громадянського суспільства
6.	Правова свобода як фундаментальна засада побудови громадянського суспільства.
7.	Політична культура як громадська компетентність та її прояв у формі громадської участі.
8.	Статус та ознаки громадських організацій (недержавність, неприбутковість, добровільність).
9.	Взаємовідносини держави та інститутів громадянського суспільства в Україні.
10.	Правовий механізм функціонування демократичних інститутів в Україні в умовах воєнного стану.

3. ТЕМАТИКА ПРАКТИЧНИХ РОБІТ ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Практичне заняття № 1.

Тема: Громадянське суспільство: сутність та функції.

Мета: Ознайомити здобувачів з основними причинами становлення та розвитку громадянського суспільства.

Норма часу (за навчальною програмою): 2 год.

Питання для обговорення.

1. Поняття, структура та функції громадянського суспільства.
2. Інститути та функції громадянського суспільства.
3. Історична еволюція громадянського суспільства та уявлення про нього.
4. Громадянське суспільство як умова свободи і демократії.
5. Вплив процесів трансформації на форму громадянських суспільств.
6. Громадянське суспільство та основні проблеми його формування.
7. Громадянське суспільство: сутність і тенденції реформування.

Рекомендована література: 1, 2, 3, 4, 7, 8, 9.

Практичне заняття № 2.

Тема: Держава та громадянське суспільства.

Мета: З'ясувати зі здобувачами становлення та розвиток громадянського суспільства

Норма часу (за навчальною програмою): 2 год.

Питання для обговорення

1. Громадянське суспільство: становлення та концепції.
2. Громадянське суспільство: поняття і структура.
3. Співвідношення громадянського суспільства і держави.
4. Принципи взаємодії громадянського суспільства і правової держави.

Рекомендована література: 1, 2, 3, 8, 10.

Практичне заняття № 3

Тема: Взаємозв'язок держави та громадянського суспільства

Мета: Проаналізувати зі здобувачами принципи взаємозв'язку держави та громадянського суспільства.

Норма часу (за навчальною програмою): 2 год.

Питання для обговорення

1. Правова держава як форма організації та діяльності державної влади.
2. Необхідність сталого розвитку громадянського суспільства.
3. Поняття та класифікація цінностей як елементів громадянського суспільства.

Рекомендована література: 1, 2, 3, 4, 7, 8, 9.

Практичне заняття № 4.

Тема: Громадянське суспільство і демократія.

Мета: Визначити взаємозв'язок громадянського суспільства і демократії.

1. Поняття та умови функціонування демократії.
2. Правова держава і демократія.
3. Права людини та представницькі інститути демократії.
4. Методи й механізми захисту прав людини. Інститут Уповноваженого з захисту прав людини.
5. Демократія як система збалансування сил та інтересів і громадянське суспільство як її умова.
6. Вплив політичної трансформації на форму громадянських суспільств

Питання для обговорення.

Норма часу (за навчальною програмою): 2 год.

Рекомендована література: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8.

Практичне заняття № 5.

Тема. Взаємодія органів місцевого самоврядування і органів самоорганізації громадянського суспільства.

Мета: З'ясувати зі здобувачами яким чином відбувається взаємодія органів місцевого самоврядування і органів самоорганізації населення

Питання для обговорення.

1. Взаємодія влади та громадянського суспільства у формуванні й реалізації державної та місцевої політики.
2. Стан застосування традиційних механізмів громадської участі на місцевому рівні.
3. Законодавчі ініціативи щодо розширення можливостей громадської участі у формуванні місцевої політики.
4. Нові практики самоорганізації молоді, зокрема в умовах децентралізації влади.
5. Сучасні практики громадської активності та самоорганізації.

Норма часу (за навчальною програмою): 2 год.

Рекомендована література: 1, 2, 3, 4, 6, 7, 8, 9, 10, 11,12, 13, 14, 15.

Практичне заняття № 6.

Тема: Права людини як фундаментальна цінність громадянського суспільства.

Мета: Проаналізувати зі здобувачами цінності громадянського суспільства.

Питання для обговорення.

1. Поняття основних прав, свобод і обов'язків людини і громадянина.
2. Міжнародні стандарти основних прав людини.
3. Система основних прав і свобод людини.
4. Основні права та свободи людини та громадянина в Україні.
5. Поняття та ознаки юридичного обов'язку. Система обов'язків громадян України

Норма часу (за навчальною програмою): 2 год.

Рекомендована література: 1, 2, 3, 6, 9, 10, 11,12, 13, 14, 15.

Практичне заняття № 7

Тема: Громадська думка як інститут демократичного суспільства. Громадянська культура..

Мета: З'ясувати зі здобувачами яку роль відіграє громадська думка у розвитку громадянського суспільства.

Питання для обговорення.

1. Поняття і функції громадської думки.
2. Проблеми інституалізації громадської думки в Україні.
3. Потенційні і реальні ефекти впливу ЗМІ та Інтернету на розвиток і зміцнення громадянського суспільства.
4. Поняття та основні виміри політичної і громадянської культури.
4. Потенційні і реальні ефекти впливу ЗМІ на розвиток і зміцнення громадянського суспільства.
5. Взаємодія громадської думки і влади.
6. Розвиток електронної демократії в Україні..

Норма часу (за навчальною програмою): 2 год.

Рекомендована література: 3, 4, 5, 7, 8, 9 11,12, 13, 14, 15, 16

Практичне заняття № 8

Тема: Діяльність громадських організацій у демократичному суспільстві: теорія та практика.

Мета: Проаналізувати зі здобувачами ключові напрями діяльності громадських організацій у громадянському суспільстві

Питання для обговорення

1. Відмінність статусу та функцій політичних партій та громадських організацій у суспільстві й у політичній системі.

2. Види та функції громадських організацій.
  3. Юридичний статус громадських організацій.
  4. Міжнародні громадські організації та їх вплив на функціонування громадянського суспільства.
  5. Громадянське суспільство як мережа громадських організацій.
- Норма часу (за навчальною програмою):** 2 год.
Рекомендована література: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 10 11,12, 13, 14, 15, 16

Практичне заняття № 9

Тема: Проблеми існування громадянських суспільств в умовах глобалізованого світу.

Мета: З'ясувати зі здобувачами особливості функціонування громадянського суспільства у глобалізованому світі

Питання для обговорення.

1. Міжнародні аспекти становлення громадянських суспільств.
2. Передумови формування інститутів громадянського суспільства в країнах світу.
3. Глобальне громадянське суспільство: суть, складові та особливості становлення.
4. Проблеми розвитку громадянського суспільства за умов поглиблення євроінтеграційних процесів.

Норма часу (за навчальною програмою): 2 год.

Рекомендована література: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 10 11,12, 13, 14, 15, 16.

Практичне заняття № 10

Тема Особливості функціонування громадянського суспільства в Україні в умовах воєнного стану.

Мета: Проаналізувати особливості функціонування громадянського суспільства в Україні в умовах воєнного стану

Питання для обговорення

1. Взаємовідносини волонтерських громадських організацій та органів влади в Україні.
2. Роль громадянського суспільства у консолідації українського суспільства в умовах воєнного стану.

Норма часу (за навчальною програмою): 2 год.

Рекомендована література: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 10 11,12, 13, 14, 15, 16

4 ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ

Система оцінювання успішності здобувача вищої освіти здійснюється за 100-бальною шкалою, що розділяється на дві складові:

1. 60 балів – поточна складова оцінювання.
  2. 40 балів – модульна або підсумкова складова оцінювання.
- Усі форми включено до 100-бальної шкали оцінювання.

Модульну або підсумкову складову оцінювання організовано шляхом складання двох модульних контролів знань студентів. Перескладати модульні контролі не дозволяється.

Контрольні заходи включають модульний контроль знань студентів. Поточний контроль є складовою частиною навчального процесу та здійснюється під час лекційних та практичних занять.

Форми поточного контролю

- перевірка підготовлених здобувачами презентацій за темами навчальної дисципліни узгодженої викладачем;
- перевірка виконання домашніх та індивідуальних завдань;
- модульний контроль;
- інші види контролю.

5. Рекомендована література

5.1. Базова

1. Громадянське суспільство та правова держава: виклики сьогодення: монографія / за заг. ред. О. О. Кота, А. Б. Гриняка, Л. Ф. Купіної, В. І. Шакуна. Київ : Алерта, 2023. 304 с.
2. Громадянське суспільство: курс лекцій. / уклад. Т. М. Борко. Миколаїв : МНАУ, 2023. 153 с
3. Стан розвитку громадянського суспільства в Україні (2022–2023 рр.) : аналіт. доп. / В. Г. Потапенко, Ю. А. Тищенко, Ю. Б. Каплан та ін. ; за ред. В. Г. Потапенка, Ю. А. Тищенко, Ю. Б. Каплан. Київ : НІСД, 2023. 91 с. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2024-05/ad_hromad_susp_03052024.pdf
4. Основи громадянського суспільства та політичних знань : навч. посіб. / В. І. Бортніков, О. Б. Ярош, С. О. Байрак та ін.; за заг. ред. проф. В. І. Бортнікова. Луцьк : Вежа-Друк, 2020. 456 с.
5. Формування та становлення громадянського суспільства в Україні : монографія. Одеса : Купрієнко С.В., 2019. 158 с.
6. Громадянське суспільство України: сучасні практики та виклики розвитку : аналіт. доп. / В. М. Яблонський та ін. ; Нац. ін-т стратег. дослідж. Київ : НІСД, 2018. 128 с. URL: http://old2.niss.gov.ua/content/articles/files/Dopov_Gromadianske_Suspils_tvo_druk_01-9151d.p

5.2. Допоміжна література

7. Конституція України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
8. Національна стратегія «Про сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021-2026 роки», затверджена Указом Президента України від 27 вересня 2021

року № 487/2021. URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/487/2021#Text>

9. Про затвердження плану заходів до 2024 року щодо реалізації Національної стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021-2026 роки», затверджено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 лютого 2023 р. № 160-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/160-2023-%D1%80#Text>

10. Закон України «Про інформацію». Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, № 48, ст. 650. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text>

11. Закон України «Про громадські об'єднання». Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2013, № 1, ст. 1. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17#Text>

12. Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-15#Text>

13. Закон України «Про доступ до публічної інформації» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text>

14. Закон України «Про звернення громадян». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80#Text>

15. Громадянське суспільство в Україні: становлення та розвиток : навч. посіб. / кол. авт.: А. М. Михненко, С. О. Кравченко, І. В. Пантелейчук та ін. К. : УкрСІЧ, 2015. 347 с.

16. Корнієвський О. А. Становлення і розвиток державності та громадянського суспільства в Україні : навч. посібник. Чернігів : Освітній центр, 2015. 260 с.

17. Бабін Б. В. Права людини та громадянське суспільство : навч. посібн. для студ. вищих навч. закладів / Б. В. Бабін, А. В. Ковбан. Одеса : Фенікс, 2014. 320 с.

18. Громадянське суспільство: політичні та соціально-правові проблеми розвитку : монографія / Г. Ю. Васильєв, В. Д. Воднік, О. В. Волянська та ін. ; за ред. М. П. Требіна. Х. : Право, 2013. 536 с.

19. Цецик Я. П. Розвиток громадянського суспільства в Україні на сучасному етапі. *Актуальні питання у сучасній науці.* № 9.

2024. С. 583–591. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/sn/article/view/14842/14912>
20. Цецик Я. П. Особливості функціонування громадянського суспільства в Україні в умовах воєнного стану. *Суспільство та національні інтереси*. 2024. № 6. С. 529–537. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/sni/article/view/15389/15459>
21. Цецик Я. П. Регулювання міжнаціональних взаємовідносин у громадянському суспільстві як чинник національної безпеки. *Національні інтереси України*. 2025. № 2. С. 1087–1095. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/niu/article/view/20090/20063>

5.3. Інформаційні ресурси

1. Комунікація влади та громадськості: інституційний аспект». Аналітична записка. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/293/>
2. Офіційний сайт Президента України. URL: <http://www.president.gov.ua/>.
3. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <http://www.zakon.rada.gov.ua/>.
4. Офіційний сайт Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського. URL: <http://www.nbu.gov.ua/>.
5. Рівненська централізована бібліотечна система (м. Рівне, вул. Київська, 44). URL: <http://www.cbc.rv.ua/>
6. Наукова бібліотека НУВГП (м. Рівне, вул. Олекси Новака, 75) URL: <http://nuwm.edu.ua/naukova-biblioteka> (інформаційні ресурси у цифровому репозиторії).